Elizabete Manterola Agirrezabalaga. *La literatura vasca traducida*. Berna: Peter Lang, 2014, 267 pp.

Eva Garcia Pinos
Universitat Pompeu Fabra

La traducció en sistemes literaris secundaris ofereix casos interessants per a la recerca; una situació habitual és l'autotraducció, en què autors que viuen en una realitat lingüística multilingüe tenen un paper doble: autor i traductor, així com la traducció indirecta, en què la traducció no es du a terme a partir de l'original, entre d'altres.

L'obra de Manterola —basada en la seva tesi doctoral— se centra en les traduccions a partir del basc de textos literaris i en diferents situacions i tipus de traducció —autotraducció, traducció en col·laboració, traducció al·lògrafa i traducció indirecta— en el context d'una cultura concreta i no com a simples texos per tal d'oferir una panoràmica general de la traducció literària a partir del basc. El cas de les traduccions a partir del basc té algunes particularitats ja que, com assegura Manterola, el sistema literari basc —així com els de les altres llengües dins d'Espanya— està subordinat al sistema literari espanyol.

El llibre està estructurat en sis capítols que contenen: introducció, context cultural, marc teòric, anàlisi de les dades del catàleg ELI, anàlisi d'un corpus de traduccions i les conclusions. L'anàlisi de les dades numèriques es presenta en taules i diagrames.

En el primer apartat («Introducción»), Manterola ens exposa breument la relació que té la traducció amb la literatura escrita en basc, la qual resulta positiva, ja que ha contribuït a enfortir i normalitzar la producció d'una literatura considerada dèbil i ha estat també una eina de difusió de l'*euskera batua* (nom que rep el basc estàndard), el qual ha estat fonamental per promoure la literatura en basc.

El segon apartat («Contexto cultural») ofereix una panoràmica general del context cultural que determina les característiques del cas d'estudi que resulta especialment interessant tant per a aquells lectors que no coneguin gaire la història de la llengua basca i del seu sistema literari com per als més experts. S'hi tracta des de l'aparició de les primeres mostres de textos escrits en basc fins a les polítiques lingüístiques dutes a terme a partir del segle xx —incloent-hi especialment les relacionades amb la traducció— passant pel nombre de parlants al llarg de la història i pels drets lingüístics i l'oficialitat en les diferents zones on el basc és present. Manterola remarca que cal tenir en compte quin paper té el context cultural en les llengües implicades, la qual cosa involucra no només la cultura de la llengua meta (LM), sinó també la de la llengua de partida (LP), que en aquest cas és la que rep el focus d'atenció principal (p. 17).

A continuació, en l'apartat tercer, se'ns presenta el marc teòric («Marco teórico»), en el qual s'exposen els fonaments en què es basa la recerca. La teoria dels polisistemes d'Even-Zohar, les normes de Toury —acompanyades de les consideracions de Hermans— i el concepte de cultura de Wolf en són els principals. Se'ns presenta la traducció no només

com a producte demandat des de la cultura meta, sinó també com a impuls —com poden ser programes de subvencions— de la cultura de partida, com succeeix en el cas basc (p. 59). A més, és en aquest apartat on es defineixen els tres tipus de traducció que s'han tingut en compte en l'anàlisi del corpus: l'autotraducció, la traducció en col·laboració o la traducció indirecta, les quals solen ser freqüents en la traducció a partir del basc (p. 67).

El quart apartat («La traducción de la literatura vasca en números: análisis del catálogo ELI») és una anàlisi de les dades proporcionades pel catàleg ELI (literatura basca traduïda a altres llengües) que mostra les dades des de diferents enfocaments: cronologia, originals segons autors, títols meta segons autors, obres més traduïdes, traductors més prolífics, gèneres i llengües meta. Un nombre considerable d'autors compta amb alguna obra traduïda, però es pot observar clarament que Bernardo Atxaga destaca tant per la seva producció literària com per les traduccions de les seves obres (p. 142).

Atxaga és l'únic autor que recull tots els tipus de traducció interessants per a aquest estudi, per aquest motiu —a més de la necessitat de treballar amb un corpus més reduït que la totalitat d'obres indexades en el catàleg ELI— el corpus analitzat en l'apartat cinquè («Un caso representativo. Análisis de corpus de las traducciones de la obra de Bernardo Atxaga») està format per un total de 12 obres originals i set llengües meta, que són les obres més traduïdes d'Atxaga i les llengües que han rebut més traduccions a partir del basc. L'anàlisi segueix l'estudi en espiral proposat per Toury i intenta detectar si els tipus de traducció esmentats anteriorment comporten diferències en els textos meta; està dividit en tres nivells referents al text: l'anàlisi paratextual (que inclou les anàlisis peritextual i epitextual), l'anàlisi macrotextual (en què es tracten els títols i l'estructura dels llibres) i l'anàlisi microtextual (que se centra en la traducció dels noms propis i en la dels colors). Després d'un estudi exhaustiu, Manterola actualitza o confirma les dades de partida amb els resultats obtinguts i mostra que el cas de les traduccions al castellà és clarament diferent del les altres llengües per diversos motius, un dels quals, la implicació de l'autor en el procés de traducció en tots els casos estudiats (p. 239).

Finalment, l'últim apartat («Reflexiones finales y perspectivas de futuro») recull les conclusions de tota l'obra i defineix les noves vies d'estudi que es presenten. Entre altres fets, l'estudi demostra que hi ha cert desequilibri entre la recepció estatal i internacional, ja que les traduccions al castellà representen quasi la meitat del total de traduccions, per la qual cosa se sospita que el sistema literari basc depèn del sistema literari espanyol i, per això, l'exportació d'autors també presenta desequilibri (p. 241). Aquest estudi presenta una panoràmica general de la traducció literària a partir del basc que obre noves vies d'investigació com, per exemple, l'anàlisi dels textos publicats en un altre suport que no sigui el llibre —ja que queden exclosos en l'obra de Manterola— o l'estudi d'allò que no s'ha traduït i per què (p. 242). Creiem, a més, que per la seva sistematicitat aquest estudi es podria aplicar a altres sistemes literaris, ja siguin semblants o no.